

EHDOTUS UUDEKSI VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI TUTKIMUS- JA INNOVAATIO-NEUVOSTOSTA

1 Asian tausta, nykytila ja ehdotukset

Tutkimus- ja innovaationeuvosto on valtioneuvoston jäsenistä sekä ulkopuolisista asiantuntijajäsenistä koostuva neuvoo-antava valtionhallinnon toimielin, jonka tarkoituksena on hyvinvointia, sivistystä, kasvua ja kilpailukykyä tukevan tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kehittäminen. Neuvostosta säädetään valtioneuvoston asetuksella 162/2016.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan tutkimus- ja innovaationeuvoston roolia tutkimus- ja innovaatiopolitiikan johtamisessa vahvistetaan parlamentaarisen TKI-työryhmän esitysten mukaisesti.

Pääministeri Sanna Marinin hallitus päätti puoliväli- ja kehysriihessä 29.4.2021 perustaa parlamentaarisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) työryhmän selvittämään keinoja, joilla sitoudutaan kasvattamaan T&K-menojen osuus bruttokansantuotteesta 4 prosenttiin (jäljempänä 4 prosentin T&K-tavoite) sekä tämän tavoitteen saavuttamiseksi vaadittavaan julkisen sektorin T&K-rahoituksen kasvattamiseen vuoteen 2030 asti. Työryhmän loppuraportissa kaikki eduskuntaryhmät sitoutuivat valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kasvattamiseen tavalla, jota 4 prosentin T&K-tavoitteen toteutuminen vuoteen 2030 mennessä vaatii. Työryhmä esitti, että 4 prosentin T&K-tavoitetta vastaava julkisen T&K-rahoituksen nosto toteutettaisiin säätämällä T&K-rahoituslaki. Laki määrittäisi vuotuisen valtion T&K-menojen tason tavalla, joka johtaisi julkisen sektorin T&K-rahoituksen 1,33 %:n BKT-osuuteen ennustetun talouskehityksen vallitessa vuoteen 2030 mennessä. Työryhmä suositteli myös, että lain rinnalla laadittaisiin työryhmän linjaamia TKI-politiikan periaatteita noudattava lakisääteinen kehyskautta pidempi valtion T&K-rahoituksen suunnitelma, joka vahvistaisi valtion sitoutumista T&K-rahoituksen kasvattamiseen ja toiminnan kehittämiseen sekä täsmentäisi rahoituksen käyttöä ja sisältöä.

Laki valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024—2030 (jäljempänä T&K-rahoituslaki) tuli voimaan vuoden 2023 alusta. Lain toimeenpano lisää merkittävästi valtion T&K-toiminnan rahoitusta vuodesta 2024 alkaen vuoteen 2030 saakka. Valtion T&K-rahoitus nousee 1,20 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Tämän hetken arvion mukaan rahoitus kasvaa vuosina 2023-2030 2,4 mrd. eurosta 4,3 mrd. euroon. Lisäys olisi yhteensä 1,9 mrd. euroa 7 vuoden kuluessa. Vuoden 2024 budjetista alkaen kunkin vuoden talousarvioon budjetoidaan arviolta noin 280 milj. euron lisäys verrattuna edelliseen vuoteen.

Valtioneuvosto asetti 7. huhtikuuta 2022 parlamentaarisen TKI-työryhmän 2022 jatkamaan vuonna 2021 toimineen työryhmän työtä ja laatimaan kehyskautta pidemmän T&K-rahoituksen suunnitelman. Loppuraportissaan työryhmä katsoi, että Suomi tarvitsee nykyistä vahvempaa tutkimus- ja innovaatiopolitiikan johtamista ja koordinaatiota, joka mahdollistaa TKI-järjestelmän kokonaisvaltaisen kehittämisen.

Työryhmä esitti tutkimus- ja innovaationeuvoston roolin vahvistamista tutkimus- ja innovaatiopolitiikan johtamisessa ja koordinoinnissa. Työryhmä esitti neuvoston rakenteiden, toimintamuotojen ja tehtävien uudistamista, päätoimisen sihteeristön asettamista neuvoston työn tueksi sekä TKI-politiikan poikkihallinnollisen koordinaation vahvistamista uudistamalla ministeriöiden TKI-tehtäviä hoitavien virkamiesten verkoston toimintaa.

Tutkimus- ja innovaationeuvoston tehtäviä esitetään laajennettavaksi siten, että jatkossa sen tehtäviin kuuluisi myös aloitteiden teko kansallisiksi strategiavalinnoiksi, tutkimus- ja innovaatiopolitiikan maakuvaan edistäminen, T&K-rahoituslain toimeenpanon sekä monivuotisen T&K-rahoituksen suunnitelman valmistelun ja toimeenpanon yhteensovittaminen ja seuranta sekä ehdotusten teko tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kohdentamisesta. Kokoonpanossa ministereitä voisi jatkossa olla viidestä seitsemään nykyisen kuuden sijasta, valtiovarainministeristä tulisi neuvoston jäsen, ja neuvoston varapuheenjohtajistoa laajennettaisiin siten, että varapuheenjohtajia olisi jatkossa kolme, joista yksi olisi ministeri, yksi elinkeinoelämän edustaja ja yksi tiedeyhteisön edustaja. Neuvoston valmisteluresursseja vahvistettaisiin korvaamalla nykyinen valmisteluverkosto päätoimisella sihteeristöllä. Neuvosto voisi kokoontua ilman ministerijäseniään valmistelemaan neuvoston aloitteita ja päätöksiä ja se voisi kutsua työnsä tueksi asiantuntijaverkostoja ja paneeleita.

Tutkimus- ja innovaationeuvoston uudistamisella tavoitellaan kansallisen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan johtamisen ja koordinaation parantamista, entistä vahvempaa vaikuttavuutta sekä poikkihallinnollisuuden voimistumista. Uudistus vahvistaa tutkimus- ja innovaationeuvoston asemaa ja resursseja sekä luo sille edellytykset vastata tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kokonaisvaltaisen johtamisen ja kehittämisen tarpeisiin. Uudistuksella tavoitellaan tutkimus- ja innovaationeuvoston yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vahvistumista sekä aktiivisempaa, monipuolisempaa ja näkyvämpää toimintaa.

Edellä mainittujen linjausten toteuttamiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi valtioneuvoston asetus tutkimus- ja innovaationeuvostosta on tarpeen uudistaa kokonaisuudessaan. Samassa yhteydessä kumottaisiin voimassa oleva opetus- ja kulttuuriministeriön antama valtioneuvoston asetus tutkimus- ja innovaationeuvostosta (612/2016). Jatkossa valtioneuvoston asetus kuuluisi valtioneuvoston kanslian toimialan säädöksiin.

2 Säädoskohtaiset ehdotukset

1 § Tutkimus- ja innovaationeuvosto

Asetuksen 1 §:ssä säädettäisiin tutkimus- ja innovaationeuvoston toimialasta. Ehdotuksen mukaan hyvinvointia, sivistystä sekä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävää kasvua ja kilpailukykyä tukevan tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kehittämistä varten olisi tutkimus- ja innovaationeuvosto.

Voimassa olevaan asetukseen verrattuna pykälässä kasvu-termiä on täsmennetty määreillä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä kasvu. Määrittely vastaa parlamentaarisen TKI-työryhmän 2022 käyttämiä määrittelyjä Suomen TKI-politiikan tavoitteista.

Kansainvälisesti tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla on yhä merkittävämpi rooli suurten globaalien haasteiden ja yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisessa, ja esimerkiksi kestävyyssiirtymään liittyvät vaatimukset

kytkeytyvät yhä tiiviimmin tutkimus- ja innovaatiotoimintaan ja -politiikkaan. Tätä näkökulmaa painotti myös parlamentaarinen TKI-työryhmä 2022 loppuraportissaan. Tämä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan ja -politiikan muutos on olennainen myös tutkimus- ja innovaationeuvoston toiminnan kannalta.

2 § Neuvoston tehtävät

Neuvoston tehtävistä säädettäisiin 2 §:ssä. Neuvoston tehtäväkenttää uudistetaan ja kohdennetaan tarkoituksenmukaisesti niin, että sen yhteiskunnallinen vaikuttavuus vahvistuu ja edellytykset tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kokonaisvaltaiselle kehittämiselle paranevat.

Säännöksen 1 kohdan mukaan neuvoston tehtävänä olisi tukea valtioneuvostoa pitkäjänteisen ja kokonaisvaltaisen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kehittämisessä ja yhteensovittamisessa. Voimassa olevaan asetukseen verrattuna tutkimus- ja innovaatiopolitiikan määrittelyyn on lisätty kokonaisvaltaisuus. Parlamentaarinen TKI-työryhmä korosti kokonaisvaltaisuutta tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kehittämisessä. Kokonaisvaltaisuus on myös yksi työryhmän määrittelemistä TKI-järjestelmän kehittämisen periaatteista.

Samassa kohdassa neuvostolle säädettäisiin tehtäväksi tehdä aloitteita kansallisiksi strategiavalinnoiksi. Parlamentaarinen TKI-työryhmä 2022 katsoi, että Suomessa on tarpeen muodostaa T&K-toiminnan kansalliset painopisteet ja strategiset valinnat, jotka määrittävät kansallisia kehitystoimia ja suuntaavat ja kokoavat voimavaroja. TKI-työryhmä esitti, että strategisten painopisteiden valinnat ja niihin johtava valmistelu tehdään tutkimus- ja innovaationeuvoston johdolla. Tutkimus- ja innovaationeuvoston tehtäväksi tulisi kansallisten strategisten valintojen valmistelu ja niitä koskevien aloitteiden tekeminen. Valintoja koskevien aloitteiden valmistelu tulisi tehdä avoimesti, laaja-alaisesti eri sidosryhmiä osallistaen sekä tutkittuun tietoon ja ajankohtaiseen tietopohjaan perustuen. Kyseessä ei olisi valtioneuvostoa sitova aloite, vaan neuvosto tukisi valtioneuvostoa valmistelutyöllään. Valtioneuvosto päättäisi strategisista valinnoista hallituksen menettelytapojen ja normaalin valtioneuvoston päätösprosessin mukaisesti.

Säännöksen 2 kohdan mukaan neuvoston tehtävänä olisi aiempaan tapaan seurata alan kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutoksia. Tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kansainvälinen toimintaympäristö ja yhteistyörakenteet ovat murroksessa, joten eurooppalaisen ja kansainvälisen kehityksen, yhteistyön ja T&K-rahoituksen seurannan ja TKI-toiminnan ennakoinnin merkitys korostuu entisestään. Lisäksi neuvostolle säädettäisiin tehtävä edistää TKI-toiminnan maakuva. Kokoavan TKI-toiminnan maakuva-työn edistämisen tarkoituksena on parantaa Suomen asemaa kansainvälisessä kilpailussa TKI-toiminnan osaajista ja investoinneista ja vahvistaa kuvaa Suomesta huipputaiteesta, korkean teknologian ja maailmanluokan TKI-toiminnan toimintaympäristönä.

Säännöksen 3 kohdan mukaan neuvosto yhteensovittaa ja seuraa valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 annetun lain (1092/2022) toimeenpanoa ja sen 3 §:ssä säädetyn monivuotisen T&K-rahoituksen suunnitelman valmistelua ja toimeenpanoa. Tutkimus- ja innovaationeuvosto käsittelee valmistavasti monivuotisen T&K-rahoituksen suunnitelman. T&K-rahoituslaki ja monivuotinen T&K-rahoituksen suunnitelma ovat TKI-järjestelmän ja T&K-rahoituksen ohjaamisen keskeisiä osatekijöitä. Tutkimus- ja innovaationeuvoston uudistamisella tavoitellaan TKI-järjestelmän kokonaisvaltaisen kehittämisen ja johtamisen vahvistamista. Tutkimus- ja innovaationeuvostolla tulee olla ajantasainen kokonaiskuva TKI-järjestelmän tilanteesta. T&K-rahoituslain toimeenpanon ja monivuotisen T&K-rahoituksen suunnitelman toimeenpanon ja valmistelun yhteensovittaminen ja seuranta ja näihin liittyen T&K-rahoituksen vaikuttavuuden

seuranta ovat luonteva osa tätä kokonaisjohtamista ja kokonaisvaltaista kehittämistä.

Säännöksen 4 kohdan mukaan neuvoston tehtävänä olisi myös laatia tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaa koskevia aloitteita ja suosituksia, sekä ehdotuksia tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kohdentamisesta. Neuvostolla on jo aiemmin ollut säädettynä tehtävänä tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaan liittyvien aloitteiden tekeminen. Lisäksi neuvosto voisi tehdä ehdotuksia tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kohdentamisesta. Kyseessä olisivat ehdotukset tai suositukset eikä neuvostolla olisi muodollista päätösvaltaa. Rahoituspäätökset tehtäisiin normaalin budjettiprosessin mukaan kuten tähän astikin. Esityksellä tavoitellaan tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän kokonaisvaltaisen kehittämisen ja johtamisen vahvistumista, jossa tutkimus- ja innovaationeuvostolla olisi aiempaa keskeisempi rooli. Se vahvistaisi tutkimus- ja innovaationeuvoston asemaa ja loisi edellytyksiä neuvoston toiminnan vaikuttavuuden kasvattamiselle.

3 § Kokoonpano

Pykälän 1 momentin mukaan pääministeri toimisi edelleen neuvoston puheenjohtajana. Lisäksi neuvostoon kuuluisivat jäseninä valtiovarainministeri, tiede- ja kulttuuriministeri, elinkeinoministeri ja yhdestä kolmeen muuta valtioneuvoston nimittämää ministeriä. Voimassaolevaan asetukseen verrattuna muutoksena olisi se, että valtiovarainministeri olisi neuvoston jäsen. Valtiovarainministerin osallistuminen neuvoston työhön olisi tärkeää mm. ottaen huomioon valtion T&K-investointien kasvun T&K-rahoituslain myötä. Ministerien lukumäärä neuvostossa muuttuisi siten, että nykyisen kuudesta sijasta jatkossa ministereitä olisi viidestä seitsemään.

Pykälän 2 momentin mukaan ministerijäsenten lisäksi neuvostoon kuuluisi kuudesta seitsemään muuta jäsentä, jotka valtioneuvosto nimittää valtioneuvoston kanslian esittelystä eduskunnan vaalikaudeksi. Neuvoston jäsenten tulee edustaa laaja-alaisesti tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan asiantuntemusta. Tässä kohdassa ei olisi muutosta aiempaan pois lukien se, että nimittäminen tapahtuu valtioneuvoston kanslian eikä opetus- ja kulttuuriministeriön esittelystä, sillä jatkossa asetukset kuuluvat valtioneuvoston kanslian toimialan säädöksiin ja pääsihteerin virka olisi sijoitettu valtioneuvoston kansliaan. Neuvoston kokoonpanon valmistelun tueksi valtioneuvoston kanslia pyytää ehdotuksia TKI-kentän toimijoilta.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvosto nimittäisi neuvoston jäsenten joukosta ensimmäisen, toisen ja kolmannen varapuheenjohtajan. Varapuheenjohtajista ensimmäinen olisi ministeri, toinen tiedeyhteisön edustaja ja kolmas elinkeinoelämän edustaja. Esitys on parlamentaarisen TKI-työryhmän 2022 linjauksen mukainen. Voimassaolevan asetuksen mukaan neuvoston varapuheenjohtajina ovat olleet tiede- ja kulttuuriministeri ja elinkeinoministeri. Muutoksella tavoitellaan sidosryhmien roolin vahvistamista ja sitouttamista neuvoston työssä sekä sitä kautta sen laaja-alaisen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kasvattamista. Varapuheenjohtajien määrä nousisi kahdesta kolmeen, mikä tukisi neuvostolle suunniteltua aktiivisempaa toimintatapaa.

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvosto nimittäisi neuvostolle pysyvät asiantuntijat. Neuvoston pysyvinä asiantuntijoina toimisivat opetus- ja kulttuuriministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, valtioneuvoston kanslian ja valtiovarainministeriön kansliapäälliköt tai muu edellä mainittujen ministeriöiden ylimpään virkamiesjohtoon kuuluva virkamies, sekä Suomen Akatemian ja Business Finlandin pääjohtajat. Tarkoituksena on, että tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kannalta keskeisimpien ministeriöiden sekä virastojen virkamiesjohto olisi tiiviisti

mukana neuvoston työssä. Pysyvien asiantuntijoiden rooli olisi neuvoston työtä tukeva, ja he voivat esitellä asioita tai tukea neuvoston työtä muuten.

Pykälän 5 momentin mukaan neuvostolle asetettaisiin päätoiminen sihteeristö. Sihteeristön työtä johtaisi neuvoston pääsihteeri. Päätoiminen sihteeristö korvaisi opetus- ja kulttuuriministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, valtioneuvoston kanslian, Suomen Akatemian ja Business Finlandin edustajista koostuvan valmisteluryhmän. Valmisteluryhmän jäsenet ovat toimineet tehtävässä muiden virkatehtäviensä ohella. Muutoksella pyritään saattamaan valmisteluresurssit vastaamaan neuvoston tehtävien laajuutta ja painoarvoa. Sivutoiminen valmisteluresurssi on osoittautunut tutkimus- ja innovaationeuvoston toiminnan kannalta riittämättömäksi. Kun neuvoston roolia edelleen pyritään vahvistamaan, sille osoitetaan uusia tehtäviä ja monipuolistetaan sen toimintaa, tarvitaan riittävät valmisteluresurssit osaltaan mahdollistamaan neuvoston työn vaikuttavuuden toteutuminen. Sihteeristöön kuuluisi neljä päätoimista henkilöä: pääsihteeri ja kolme asiantuntijaa. Pääsihteeri ja yksi asiantuntija toimisivat valtioneuvoston kansliassa. Opetus- ja kulttuuriministeriössä ja työ- ja elinkeinoministeriössä toimisi yksi asiantuntija kummassakin. Sihteeristö toimisi kolmen ministeriön tiiviissä yhteistyössä varmistaen läheisen linkittymisen ministeriöiden politiikkavalmisteluun. Pääsihteerin sijoittuminen valtioneuvoston kansliaan vahvistaisi neuvoston kytkentää pääministerin ja hänen esikuntansa työhön ja loisi edellytyksiä neuvoston toiminnan vaikuttavuuden vahvistumiselle.

4 § Neuvoston toiminta

Pykälässä säädettäisiin neuvoston toiminnasta. Pykälän 1 momentin mukaan neuvoston puheenjohtajan ollessa estyneenä hänen tehtäviään hoitaa neuvoston ensimmäinen varapuheenjohtaja ja hänenkin ollessa estyneenä neuvoston toinen varapuheenjohtaja sekä kaikkien näiden ollessa estyneenä neuvoston kolmas varapuheenjohtaja. Varapuheenjohtajiston nimeäisi valtioneuvosto yleisistunnossaan, kuten 3 §:n 3 momentissa säädettäisiin. Puheenjohtajana toimii asetusehdotuksen 3 § 1 momentin mukaan pääministeri.

Pykälän 2 momentin mukaan neuvosto on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi vähintään viisi muuta jäsentä, ja läsnäolijoista vähintään kaksi on ministereitä. Päätösvaltaisuus edellyttäisi näin ollen sitä, että neuvoston 11-14 jäsenestä vähintään kuusi olisi läsnä ja läsnäolijoista vähintään kahden tulisi olla ministereitä.

Pykälän 3 momentin mukaan neuvosto voi kokoontua ilman ministerijäseniään valmistelemaan neuvoston aloitteita ja päätöksiä. Tällöin kyseessä olisi valmisteleva kokous, jolle ei kuulu päätöksenteko asetuksen 2 §:ssä tarkoitetuista tehtävistä. Parlamentaarisen TKI-työryhmän 2022 loppuraportissa esitetään, että neuvosto kokoontuisi neljästi vuodessa pääministerin johdolla täydessä kokoonpanossaan tekemään aloitteita ja päätöksiä sekä lisäksi noin kerran kuukaudessa ilman ministerijäseniä valmistelemaan neuvoston aloitteita ja päätöksiä. Ilman ministerijäseniä tapahtuvalla valmistelulla tavoitellaan neuvoston asiantuntijajäsenten ja pysyvien asiantuntijoiden osaamisen laaja-alaisempaa ja syvällisempää hyödyntämistä neuvoston työssä sekä valmistelutyön syventämistä.

Pykälän 4 momentin mukaan neuvosto voi kutsua toimintansa tueksi tapauskohtaisesti asiantuntijoita sekä asiantuntijaverkostoja tai -paneeleita. Kyseeseen voisi tulla esimerkiksi kansainvälisistä asiantuntijoista koostuva neuvoantava paneeli, joka toimisi englanniksi. Myös muut, esimerkiksi temaattiset asiantuntijaryhmät, olisivat mahdollisia.

Parlamentaarisen TKI-työryhmän 2022 loppuraportissa esitetään, että TKI-politiikan hallinnonalojen välinen koordinaatioverkosto uudistetaan tukemaan tutkimus- ja innovaationeuvoston valmistelua. Verkosto toimii tällä hetkellä opetus- ja kulttuuriministeriön kokoonkutsumana foorumina. Jatkossa verkosto olisi tutkimus- ja innovaationeuvoston sihteeristön puheenjohtama ja se huolehtisi eri hallinnonalojen TKI-politiikan tavoitteisiin ja toimenpiteisiin liittyvän kokonaiskuvan muodostamisesta sekä tiedonvaihdosta. Muutokset sekä toimintaympäristössä että TKI-politiikassa korostavat poikkihallinnollisen yhteistyön ja koordinaation merkitystä politiikan valmistelussa. TKI-toiminnan edistäminen kuuluu kaikille hallinnonaloille, ja koordinaatioverkoston työn tiivistäminen ja kytkentä neuvoston valmisteluun vahvistavat TKI-politiikan poikkihallinnollisuutta ja kokonaisvaltaista johtamista, jota uudistuksella tavoitellaan.

Neuvoston työssä on kokonaisuudessaan tärkeää osallistaa laajasti TKI-toiminnan kehittämisen ja edistämisen kannalta relevantteja ja keskeisiä niin kansallisia kuin alueellisia toimijoita. Neuvoston toiminnassa on olennaista, että se toimii osallistavasti, avoimesti ja läpinäkyvästi.

5 § Palkkiot

Neuvoston puheenjohtajan, varapuheenjohtajan, muiden jäsenten ja pysyvien asiantuntijoiden sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden palkkioiden ja korvausten perusteista päättää valtioneuvoston kanslia.

6 § Voimaantulo

Asetus tulisi voimaan 9. lokakuuta 2023.

Pykälän 2 momentin mukaan asetuksella kumotaan tutkimus- ja innovaationeuvostosta 10. päivänä maaliskuuta 2016 annettu valtioneuvoston asetus (162/2016).

Ennen asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin. Tällaisia ovat esimerkiksi tarvittavien rekrytointien ja neuvoston nimeämisen sekä sen toiminnan aloittamisen kannalta tarpeelliset järjestelyt.

3 Asetuksenantovaltuus

Suomen perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Myös valtion alue- tai paikallishallinnon perusteista on säädettävä lailla. Muutoin valtionhallinnon yksiköistä voidaan säätää asetuksella. Hallituksen esityksen (HE 1/1998 vp) mukaan ehdotettu asetuksenantovaltuus kattaisi esimerkiksi neuvottelukunnat ja muut vastaavat valtionhallinnon sivuelimiksi luonnehdittavat yksiköt, joiden tehtäviin ei kuulu julkisen vallan käyttöä. Asetuksenantovaltaa koskevien yleisten säännösten mukaan asetuksen antaisi valtioneuvosto, jollei laissa erikseen toisin säädettäisi.

4 Esitysehdotuksen vaikutukset

Ehdotetut muutokset vahvistaisivat tutkimus- ja innovaationeuvoston asemaa ja roolia tutkimus- ja innovaatiopolitiikan pitkäjänteisessä kehittämisessä, strategisessa

ohjauksessa ja yhteensovittamisessa. Muutokset vahvistaisivat neuvoston yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja vahvistaisivat edellytyksiä tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kokonaisvaltaiselle edistämislle.

Muutokset edellyttävät neljän henkilötyövuoden (4 htv) lisäystä neuvoston valmistelutyön resursointiin. Ne kohdentuvat valtioneuvoston kansliaan (2 htv), opetus- ja kulttuuriministeriöön (1 htv) ja työ- ja elinkeinoministeriöön (1 htv). Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2024 ja JTS-kaudelle 2025-2027 on varattu tutkimus- ja innovaationeuvoston toimintaan tarvittavat määrärahat.

5 Asetuksen valmistelu

Muutosehdotukset on valmisteltu valtioneuvoston kansliassa virkatyönä, toimien yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Asetusmuutosehdotus oli lausuntokierroksella 22.8.-12.9.2023. Lausuntoja annettiin 50 kpl. Lausunnon antoivat puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, Aalto-yliopisto, Akava ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Biokeskus Suomi, Diakonissalaitos, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Elintarviketeollisuusliitto ry, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA, Gesund Partners Oy, Helsingin yliopisto, Innovaatorahoituskeskus Business Finland, Kansalainen 2050-säätiö, Kemianteollisuus ry, Kuntoutussäätiö, Laurea-ammattikorkeakoulu, Luonnonvarakeskus, Lääketeollisuus ry, Metsäteollisuus ry, Miina Sillanpään Säätiö, Mikro- ja yksinyrittäjät ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Pirkanmaan hyvinvointialue (lausunnon allekirjoittajina myös Pohjois-Savon, Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueet ja HUS-yhtymä), Professoriliitto, SAK ry, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Sivistystyönantajat ry, Strategisen tutkimuksen neuvosto, STTK ry, Suomalainen Tiedeakatemia, Suomen Akatemia, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Suomen Yrittäjät ry, Säätiöt ja rahastot ry, Tampereen yliopisto, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Teknologiateollisuus ry, Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta, Tieteellisten seurain valtuuskunta, Tieteentekijöiden liitto, Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet, Työn ja talouden tutkimus LABORE ja Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto. Pyydettyistä tahoista eivät lausuneet ulkoministeriö, oikeusministeriö, sisäministeriö, Suomen tiedeakatemat, Vaikuttavuussäätiö ja Suomen startup-yhteisö. Kaikki lausunnonantajat pitivät esitettyä tutkimus- ja innovaationeuvoston uudistamista perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena. Kaikki lausunnonantajat kannattivat muutosta, muutama toimija kannatti muutosta pienin varauksin. Lähes kaikki lausunnonantajat esittivät asetusluonnoksen pykäliin yksityiskohtaisia huomioita. Useat esitetyistä huomioista eivät suoranaisesti koskeneet itse asetusta vaan olivat kannanottoja tutkimus- ja innovaationeuvoston työn sisältöihin, tuleviin painotuksiin ja toimintatapoihin.

1 § Tutkimus- ja innovaationeuvosto

Muutamissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota siihen, että tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla on kasvava merkitys suurten globaalien haasteiden ja yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisessa. Tätä näkökulmaa toi esiin myös parlamentaarinen TKI-työryhmä 2022 loppuraportissaan. Perustelumuistioon on lisätty huomio siitä, että tämä TKI-toiminnan ja -politiikan muutos on olennainen myös tutkimus- ja innovaationeuvoston näkökulmasta.

2 § Neuvoston tehtävät

Usea lausunnonantaja esitti, että pykälän ensimmäisessä kohdassa tutkimus- ja innovaatiopolitiikan määrittelyyn lisättäisiin pitkäjänteisyyden ohella termi kokonaisvaltaisuus. Tämä muutosesitys toteutettiin.

Useammassa lausunnossa ehdotettiin lisäyksinä tutkimus- ja innovaationeuvoston tehtäviin T&K-investointien ja erityisesti T&K-rahoituslain vaikuttavuuden seuranta ja arviointia tai laajemmin T&K-politiikan vaikuttavuuden arvioinnin organisointia sekä TKI-toimintaa koskevaa ennakoitua. Asetuksessa neuvostolle asetetaan tehtäväksi yhteensovittaa ja seurata T&K-rahoituslain toimeenpanoa sekä monivuotisen T&K-rahoituksen suunnitelman valmistelua ja toimeenpanoa. Vaikuttavuuden seuranta sisältyy näihin tehtäviin. Vaikuttavuuden seuranta on osa monivuotista T&K-rahoituksen suunnitelmaa. TKI-toimintaa koskeva ennakoitua puolestaan kytkeytyy läheisesti neuvoston tehtävään seurata alan kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutoksia. Muistion ao. kohta on tältä osin tarkennettu. Muilta osin valmistelussa katsottiin, ettei neuvoston tehtäviä ole tarkoituksenmukaista laajentaa.

3 § Kokoonpano

Useissa lausunnoissa esitettiin näkemys, että neuvoston asiantuntijajäseniä valittaessa pyydetäisiin keskeisiltä TKI-kentän toimijoilta ehdotuksia neuvoston jäseniksi nimitettäviksi henkilöiksi. Muistiot on täydennetty tällä lisäyksellä. Lausunnoissa esitettiin myös paljon kantoja siitä, minkä tahojen ja näkökulmien tulisi olla edustettuina neuvoston asiantuntijajäsenten joukossa.

Monet lausunnonantajat totesivat, että pysyviksi asiantuntijoiksi muistiossa määritellyt tahot ovat oikeat, mutta ne tulisi mainita asetuksessa. Kyseinen kohta on siirretty muistiosta asetustekstiin. Lisäksi esitettiin eräitä täydentäviä ehdotuksia tahoiksi, joiden edustaja olisi neuvoston pysyvä asiantuntija.

Muutama lausunnonantaja esitti, että asiantuntijajäsenten (i. muut kuin ministerijäsenet) osalta asetuksessa säädettäisiin tarkemmin ja nimettäisiin ne organisaatiot tai tahot joiden tulisi olla neuvostossa edustettuina. Asetustekstiä ei ole kyseisten ehdotusten perusteella muutettu. Valmistelussa on katsottu, ettei kokoonpanosta ole asetuksessa tarkoituksenmukaista säätää asiantuntijoiden osalta yksityiskohtaisella tasolla, vaan pitäytyä voimassaolevan asetuksen tarkkuustasossa.

Yhdessä lausunnossa esitettiin, että neuvoston muut kuin ministerijäsenet nimitettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön esityksestä. Esitetty menettely ei olisi oikeudellisesti mahdollinen, sillä valtioneuvoston yleisistunnossa ratkaistavalla asialla (kuten tutkimus- ja innovaationeuvoston asettaminen) on yksi esittelevä ministeriö. Yhteistyötä asian valmistelussa tehdään ministeriöiden asiantuntemusta hyödyntäen.

Useat lausunnonantajat korostivat riittävien valmisteluresurssien varmistamista ja sitä, että valmisteluresurssien (henkilöressurit ja toimintamäärärahat) tulee vastata neuvostolle asetettuja kunnianhimoisia ja vaativia tehtäviä. Henkilövalintoja liittyen kaikkiin neuvoston rooleihin ja johtamisen merkitystä neuvoston työssä korostettiin useammassa lausunnossa.

4 § Neuvoston toiminta

Useissa lausunnoissa korostettiin osallistavuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä neuvoston toiminnassa. Korostettiin tarvetta osallistaa niin kansallisia kuin alueellisen tason TKI-toiminnan kehittämisen kannalta keskeisiä toimijoita. Tätä näkökulmaa on vahvistettu perustelumuistiossa.

Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastusyksikössä.

6 Voimaantulo

Asetus tulisi voimaan 9. lokakuuta 2023.